

Kleinste kerkje van Nederland gaat verhuizen

Het kleinste kerkje van Nederland gaat verhuizen. Het kerkje, 'De Rietstap' genaamd, staat in het Oostgelderse Dinxperlo aan – hoe kan het anders – de Rietstapperweg, op ongeveer 100 meter van de Nederlands-Duitse grens. Het dreigt ingeklemd te worden tussen moderne industriehallen. Het kerkje staat

op de monumentenlijst. Niet alleen vanwege zijn leeftijd, maar ook omdat het zo klein is. Het meet niet meer dan 6 bij 4 en met 7 bezoekers binnen is het al dringen geblazen. Nederlands kleinste kerkje verhuist echter niet de vele kilometers die bestuurlijk Dinxperlo aanvankelijk voor 'De Rietstap' had uitgedokterd, maar slechts 50 meter. Dankzij een politiek afgedwongen beslissing blijft het kerkje in zijn historische omgeving en – ook belangrijk – in het zicht van het statige gebouw, waarmee zoveel 'wel en wee' is gedeeld: het koetshuis, dat te boek staat als 'laatste restant van havezathe'. De Rietstap' en in de volksmond dan ook steevast als 'havezathe' wordt aangeduid. Dat koetshuis wordt niet afgebroken, zoals aanvankelijk de bedoeling was. Na de al geminimaliseerde verhuizing een tweede winstpunt voor de plaatselijke stichting 'Bewaar 't Olde', die zich ondermeer liet adviseren door de Gelderse Monumenten Commissie.

TESTAMENT

Het kerkje of kapelletje De Rietstap is in 1911 gebouwd als rooms-katholiek bedehuis. De bouwgeschiedenis is even curieus

als het kerkje zelf. Ze begint in 1909 bij ene Te Rietstap, een nazaat van de 17de-eeuwse pachters van de graven van Culemborg. Deze Te Rietstap vermaakt in zijn sterfjaar bij testament gronden en gebouwen rond de verdwenen havezathe De Rietstap aan de 'Zusters van Liefde' in Tilburg, omdat die zo goed voor zijn eigen zuster hebben gezorgd. Voorwaarde is wel dat op de betreffende grond een klooster wordt gebouwd met kapel. In dat kerkje moet dan een eigentijds schilderij worden geplaatst, voorstellend 'de kruisafname van Christus'.

De Tilburgse Zusters verwerpen de erfenis, omdat ze geen geld hebben om aan de bouwvoorwaarden te voldoen. Dat geld heeft wel de volgende kandidaat: mr. Theodore Marie Theophile te Rietstap, een neef van de overledene. Hij is notaris in Den Haag en oud-consul van Monaco.

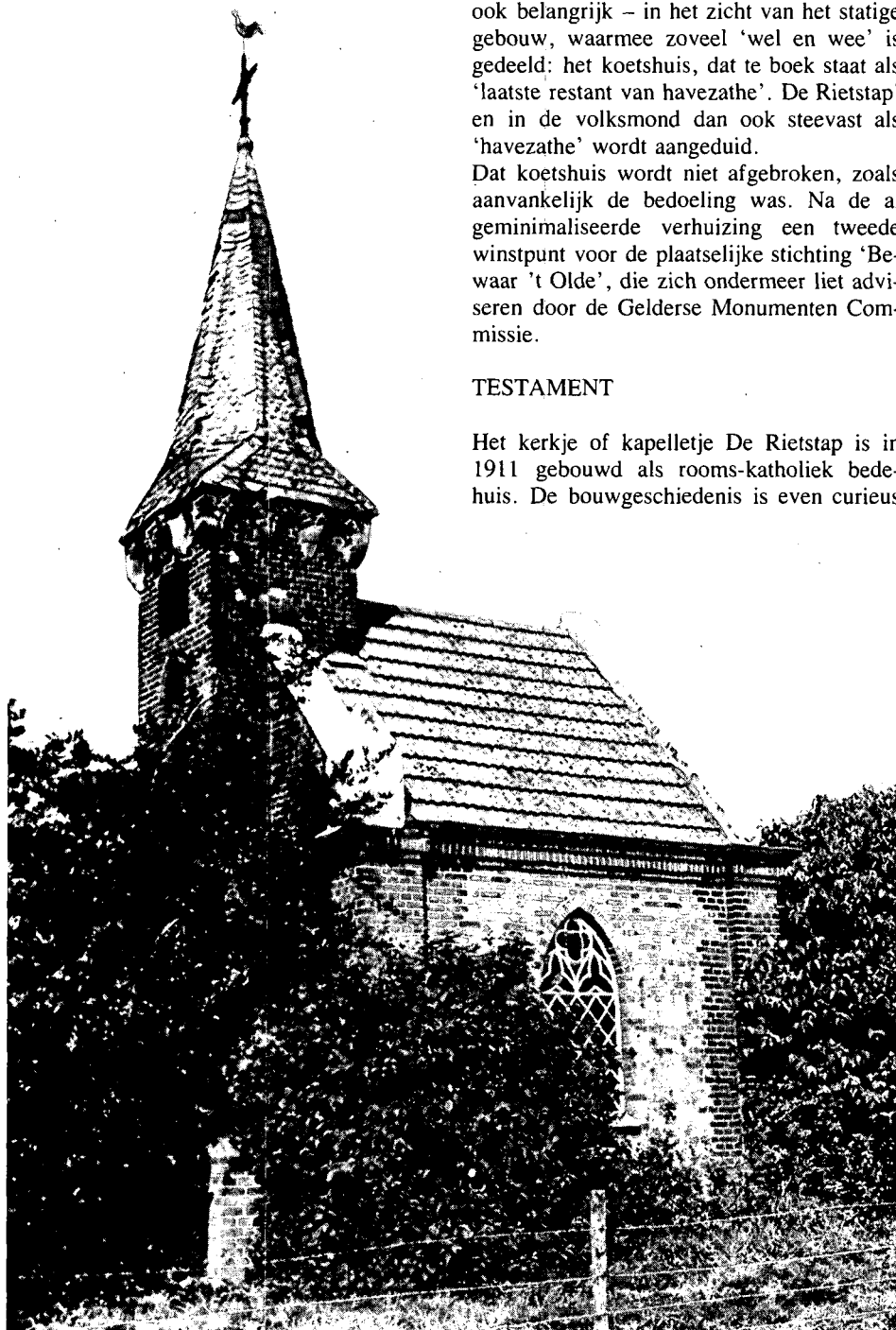
Theophile weet onder de bouwplicht van het klooster uit te komen en kan zich aldus beperken tot 'het oprichten ener kapel'. Op 17 november 1911 verlenen B. en W. van Dinxperlo de bouwvergunning. In 1922 komt het hele complex in de openbare verkoop. De kapel en de in 1898 gebouwde koetshuisboerderij komen dan in handen van pachtersfamilie Koenders, die voorkeursrecht van koop heeft. Deze familie verwerft ook het schilderij van de kruisafname.

KIPPENHOK

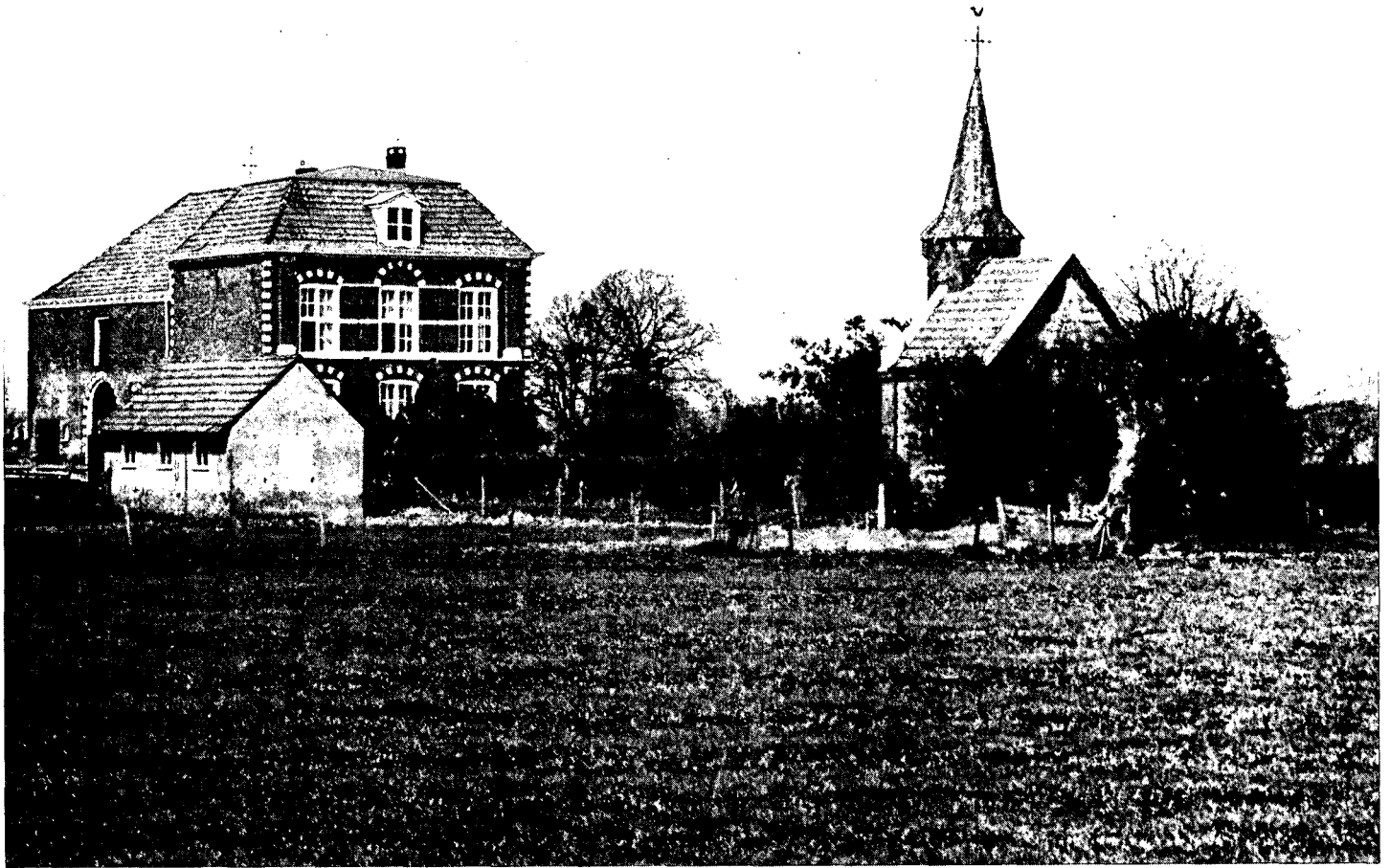
Kapel De Rietstap heeft nooit als kerk dienst gedaan. Afgezien van de beperkte ruimte ligt ze daarvoor ook te ver van de bewoonde wereld. De spaarzame keren dat in de kerk is gebeden hebben slechts betrekking op de boerenknechten, die hier vroeger bij slecht weer hun 'twaalfuurtje' oppeuzelden. Omdat destijds ook de pachtersfamilie niet goed raad weet met de grillige testamentsbepaling heeft het gebouwtje talrijke functies gehad, zelfs die van kippenhok.

De gemeente Dinxperlo ziet in 1979, als de economie nog redelijk is, langgekoesterde industriële plannen in vervulling gaan als het hele Rietstap-complex te koop wordt aangeboden, omdat de familie Koenders in Groningen een betere boerenboterham verwacht. Die ontwikkeling brengt gelijktijdig de toekomst van Nederlands kleinste, maar inmiddels zwaar vervallen, kerkje in gevaar.

De bedrijfshallen rukken op en op het laatst zijn de koetshuis-boerderij en het in weelderig groen verscholen kerkje nog het enige rustpunt temidden van alle bedrijvigheid. Dat is rond 1979 en het kerkje staat dan, in tegenstelling tot het aangrenzende koetshuis, al 3 jaar lang op de monumentenlijst, als 'curiositeit'. Het is in die tijd dat, mede om de bedreigde toekomst van De Rietstap, in het grensdorp Dinxperlo de stichting 'Bewaar 't Olde' wordt opgericht.

Kerkje De Rietstap te Dinxperlo

Kerkje De Rietstap en gelijknamige koetshuis-boerderij, voor toekomstige verhuizing en restauratie. (Foto's: Henk Westerveld/Aalten)

KOETSHUIS

In samenspraak met de gemeente wordt een plan tot behoud van het kerkje opgesteld. Van handhaving van de historisch veel belangrijker koetshuis-boerderij wordt, in eerste instantie, afgezien. Vooral omdat voor dit gebouw geen bestemming te vinden lijkt. Achteraf blijkt dat wel mee te vallen. Plaatselijk aannemer Demming vindt het zo'n schitterend gebouw' dat hij graag 135.000 op tafel legt. De vervallen staat en bijkomende restauratieplicht neemt hij op de koop toe. Als het koetshuis in oude luister is hersteld wil de nieuwe eigenaar er zelf in gaan wonen.

Voordat de redding van het koetshuis een feit is speelt zich eerst nog een hele geschiedenis af rond het kleinste kerkje zelf. De behouds- en restauratieplannen voor de kapel krijgen financiële bodem als een deel van de (industriële) grondverkoopprijs van het Rietstap-complex voor de opknop wordt gereserveerd. Er rolt dan een verplaatsingsplan uit de gemeentelijke koker, waarbij De Rietstap geheel wordt losgeweekt van haar historische omgeving en kilometers verder op de landkaart wordt geprikt, aan één van Dinxperlo's invalswegen. Dat plan voorziet ook in afbraak van het koetshuis. Mede dankzij de inspanningen van 'Bewaar 't Olde' wordt de klok – om historische redenen – teruggedraaid, al heeft dat niet ieders instemming.

Burgemeester Leendert van As bijvoorbeeld blijft vasthouden aan het oorspronkelijke verplaatsingsplan en lijdt daarmee in de gemeenteraad een nederlaag.

De verhuizing, waartoe nu om verkavelingsredenen wordt besloten houdt minitieuze afbraak en wederopbouw in op 50 meter van de huidige plaats. Het kerkje blijft in het gezichtsveld van het koetshuis, maar zal dan niet meer recht tegenover het voorhuis staan, maar aan de zijkant daarvan. Kapel De Rietstap komt in de nieuwe situatie op een verhoging, krijgt twee toelidende wegen en linkerbestrating rondom. Koetshuis en kerkje worden verder in een ruimer groen jasje gestoken om toekomstig aangrenzende industrie aan het zicht te onttrekken.

FINANCIËN

Het verplaatsingsplan behoeft nog de instemming van Monumentenzorg. Er wordt niet op 'moeilijkheden' gerekend, ook omdat het Rijk niets hoeft bij te dragen. Alle financiële consequenties zijn voor rekening van de gemeente Dinxperlo. De kosten van verplaatsing- en wederopbouw vallen trouwens mee: slechts 36.500 gulden. Het kan allemaal zo goedkoop omdat alleen materiaalkosten betaald moeten worden. Het werk zelf wordt 'om niet' uitgevoerd door het regionaal werkvoorzieningsschap Hacron.

Voorzitter Jan Ormel van 'Bewaar 't Olde' is, nu de voorbereidingsprocedure achter de rug is, een gelukkig man. 'We hebben meer gekregen dan we ooit hadden durven dromen. De kapel blijft in haar historische om-

geving en de 'havezathe' wordt niet gesloopt, maar machtig mooi gerestaureerd.' Het enthousiasme van Ormel en 'Bewaar 't Olde' is inmiddels overgeslagen op een groot deel van de 7.500 inwoners van het grensdorp, dat een twee-eenheid vormt met het Duitse Süderwick. Op initiatief van de commissie 'Ons Dorp kan schoner' wordt een inzameling gehouden voor herstel van uurwerk en wijzerplaat. Dat zal straks even wennen worden, want de oude wijzers staan al 40 jaar op 12 uur als gevolg van een granaat-inslag in de oorlog. De Rietstap krijgt ook een luidklok, een geschenk van de Doetinchemse fotograaf Jan Stap.

Een toekomstige bestemming voor De Rietstap is er nog niet. Gedacht is weleens aan expositie-ruimte, maar of het dat ook zal worden? Nu de grootste hobbels zijn genomen hopen gemeentebestuur en 'Bewaar 't Olde' ook dit probleem samen op te lossen. Helemaal mooi zou het zijn, zo vindt Jan Ormel, als het met de familie Koenders mee naar Groningen verhuisde kruisafnameschilderij ooit nog eens terug komt in het straks in oude luister herstelde kleinste kerkje van Nederland.

Rob Lureman

Documentatie: historisch archief dagblad De Gelderlander/Doetinchem, diverse artikelen Graafschapbode/Doetinchem; Oost-Gelders Vizier 10 juli 1979 (auteur: Frans Jansen); 't Kleinste Kerkken steet in Dinxper', B.W. Veerbeek in 'Dinxperlo 700 jaar (1281-1981)', uitgave Staring-Instituut/Doetinchem (redactie: drs. H. Krosenbrink).